

BYPOLITISK PLAN
NORSKE SAMERS RIKSFORBUND (NSR)
- vedtatt på landsmøtet 2007

Innledning	1
Planens formål	1
Prinsipielle vurderinger	2
Bakgrunn for planen	2
Vedtatt i NSRs landsstyre	2
NSRs valgprogram 2001-2005	3
NSRs valgprogram 2005-2009	4
Kort analyse av behov	6
Forslag til tiltak	7
Ansvar for gjennomføring av tiltak	7
Skole og utdanning	8
Barnehage	8
Fra grunnskole til videregående opplæring	10
Universitet og høyskoler	14
Voksenopplæring	15
Kultur og velferdstilbud	16
Samisk arkitektur og design	16
Samiske arrangement i norske kulturinstitusjoner	16
Samiske kulturhus	18
Offentlige institusjoner og tjenestetilbud	20
Familie- og barnevernsinstitusjoner	20
Eldre samer i byene	21
Næring og samiske arbeidsplasser i byene	22
Strategiplan for sametingsperioden 2005-2009	23

Innledning

I byen vil vi bo! Samer har bodd i byene i lange tider og strømmen av samer som flytter til byene vil fortsette. Mye samepolitikk fokuserer på primærnæringene, beiter, rovdyr og sjarken. Mange tiltak er felles for by og land, og livet i byen berører alle livsfaser fra barn til gammel. Mye kunne vært tatt med, men denne planen setter fokus på byspesifikke tiltak og behov der Norske Samers Riksforbund (NSR) kan utgjøre en forskjell.

Planens formål

NSRs bypolitiske plan skal sette det bypolitiske arbeidet i NSR på dagsorden. Det gjelder NSRs landsstyre og NSRs sametingsgruppe. Planen skal belyse bysamenes behov og de muligheter Norske Samers Riksforbund (NSR) har for å påvirke bysamenes kår.

Det er også mange saker der NSR lokallag må spille en vesentlig rolle som pådriver for å fremme samiske saker overfor kommuner og fylkeskommuner, - særlig de fylkeskommune som Sametinget ikke har samarbeidsavtale med. Planen er dog ikke en "handlingsplan" vedtatt på vegne av - og for - NSRs lokallag i byene. Planen skal være generelt motiverende.

Prinsipielle vurderinger

Samer er en integrert del av byene og skal være en integrert del av bysamfunnet, med samisk språk, kultur, identitet og næring. Bykommuner og fylkeskommuner har et ansvar for ivaretagelse av samisk språk, kultur og samfunnsliv jfr. Grunnlovens § 110, Opplæringslova, Pasientrettighetslovgivningen med flere. Vi anser også at private institusjoner i byene har et ansvar.

Samtidig som samene er en integrert del av bysamfunnet må det ses på behovet for å etablere og drive egne institusjoner for samer i byene.

Bakgrunn for planen

Vedtak i NSRs landsstyre

Norske Samers Riksforbunds (NSRs) landsstyre har i landstyresak 15/06 Bypolitisk utvalg vedtatt følgende – ut fra tidligere landsmøtevedtak:

”NSR vil utarbeide en handlingsplan for samiske tiltak i byene for inneværende sametingsperiode, jfr. Landsmøtevedtak i sak 10/05. Handlingsplanen skal bygge på tidligere bypolitiske program i NSR og skal inneholde:

- *Kort analyse av behov.*
- *Forslag til tiltak for eksempel fastboende samer, barn/ ungdom, utdannings- og arbeidssøkende og eldre.*
- *Strategiplan for sametingsperioden 2005 – 2009.*

Landsstyret setter ned et hurtigarbeidende utvalg som består av Marit Einejord (Tromsø sameforening) leder og hovedskriver, Kjellaug Enoksen (Bergen Sámiid Searvi) og Kristin Sara (Sør-Trøndelag og Hedmark Saemiej Saervie). Utvalget bør ta kontakt med de andre foreslåtte kandidatene for innspill. Det settes av kr. 15.000 over 2006-budsjettet til

utvalgets arbeid. Utvalget bestemmer selv hvordan utvalget disponerer midlene".

Bypolitisk plan er skrevet av utvalgets leder og medlemmer i samarbeid. Foreslåtte utvalgsrepresentanter har fått tilsendt utkast og fått muligheter til å kommentere utkastet per e-post; Paul Bendik Jåma, Ellinor Jåma og Maudi Steinfjell (Nord-Trøndelag saemie saervie), Kjell Erland Pedersen (Harstad og omegn sameforening) og Liv Elin Wilhelmsen, Johnny Bomban Anthi og Lisbeth Somby (Oslo sameforening). Silje Karine Muotka har kommet med verdifulle innspill underveis.

Utvalget har kommunisert via e-post og telefon. Det er brukt kr. 0,- til utvalgsarbeidet. Arbeidet er avsluttet og overlevert på norsk og nordsamisk den 27.05.06. Landsmøtet vedtok i forbindelse med virksomhetsplanen å sende bypolitisk plan ut på høring til lokallagene. Planen ble vedtatt på landsmøtet i 2007.

NSRs valgprogram 2001-2005

NSRs valgprogram for sametingsperioden 2001-2005 tar for seg tiltak for bysamene i underkapittel XIV som kalles "Bypolitisk program":

"Flere samer velger å bosette seg i byer og større tettsteder. I dag finnes det flere generasjoner samer som er født og oppvokst i byene. Dette har ført til større bredde i oppfatningen av samisk bosetting, kultur og identitet. Det er derfor viktig å arbeide for å trygge livskraftige samiske samfunn i byer og større tettsteder, og på sikt skape aksept for denne levemåten på lik linje med de tradisjonelle samiske samfunn.

NSR vil derfor arbeide for å

- *Lage en handlingsplan for byer og støtte tettsteder.*

- *Synliggjøre, markere, styrke og utvikle samisk identitet, språk og kultur i byer og større tettsteder, blant annet ved å etablere samiske flerbrukshus og språksentre.*
- *Få kommuner og fylkeskommuner til å styrke sin kompetanse i samisk språk og kultur.*
- *Etablere nye og styrke eksisterende samiske barnehager i byer og større tettsteder.*
- *Trygge oppvekstvilkårene for samiske barn og unge som bor i byer og større tettsteder.*
- *Sikre samisk livskvalitet for samiske eldre som bor i byer.*
- *Sikre Tromsø status som internasjonal urfolksby”.*

NSRs valgprogram 2005-2009

NSRs valgprogram for sametingsperioden 2005-2009 har tatt med bysamene i første kapittel "NSRs gunnsyn og visjoner" i underkapittelet med tittelen "Den nye verden":

"Flere og flere samer bosetter seg eller vokser opp i byer og tettbygde strøk. Like viktig som å sikre levedyktige lokalsamfunn i distriktene er det å gi samer i byene et samisk livsgrunnlag, både kulturelt, sosialt og yrkesmessig. Særlig viktig er det å legge til rette for at samiske barn, unge og eldre i byene får leve og bo under forhold hvor deres samiske bakgrunn blir vektlagt.

NSR tror på:

- *samers rett til å utøve og utvikle sin kultur i byer og tettbygde strøk.*
- *sterke samiske velferds- og utdanningstilbud for barn, unge og eldre i byene.*
- *sterkere markering av samisk tilstedeværelse i byene.*
- *at befolkningen i byer har rett til å påvirke sin bys samiske tilbud.*
- *å gi Tromsø status som internasjonal urfolksby.*
- *å skape fysiske møtesteder for samer i byene”.*

I NSRs valgprogram for 2005-2009 står følgende i kapittel V som har tittelen "Bosetting og infrastruktur":

"For NSR er arbeidet for livskvalitet og utviklingsmulighet for den enkelte same viktig, uansett om en bor i bygd eller by."

Kort analyse av behov

Den samiske befolkningen i byene består av flere grupper med ulike behov. Barn, unge og eldre har sine behov, og behovene til de samisktalende vil i noen grad være andre enn de ikke-samisktalende. De utdanningssøkende som bor en periode i byen har egne behov.

Byene kan ha både sør-, lule- og nordsamisktalende miljø i en og samme by. I byene bor også ikke-samisktalende som enten har mistet språket eller ikke har hatt anledning til å lære språket. Det vil også være store grupper av samer som ikke har en samisk identitet, eller ikke identifiserer seg med samisk miljø, eller oppsøker samiske miljø. Ulike grupper har som sagt ulike behov.

Det er behov for språklige og kulturelle arenaer og et samiskspråklig felleskap og et samisk felleskap. Det er behov for en infrastruktur for barn, unge og eldre samer i byene. Det må arbeides aktivt for å integrere samiske tilbud i allerede eksisterende institusjoner, samtidig er det viktig å etablere og videreutvikle egne samiske institusjoner i byene.

Forslag til tiltak

Ansvar for gjennomføring av tiltak

NSRs lokallag er aktive, skaper språklige, kulturelle og sosale møtesteder for same i byene og gjennomfører arrangement for same i byene, samt driver informasjons- og opplysningsarbeid.

Norske Samers Riksforbund (NSR) kan gjennom sine lokallag og gjennom NSRs landsstyre løfte saker til bystyrene og fylkeskommuner og tilfører disse argumentasjon i forhold de samiske saker. Ansvar for gjennomføring av tiltak i byene ligger på de aktuelle bykommuner og fylkeskommuner. NSR er ikke representert i bystyrene eller fylkeskommuner. Samiske tiltak i kommuner og fylkeskommuner er derfor tiltak som NSR kan påvirke og initiere til, men ikke selv gjennomføre.

NSRs sametingsgruppe rår over virkemidler gjennom Sametinget. Sametinget kan tilrettelegge for samiske tiltak i bykommunene og fylkeskommunen og gi tilskudd. Sametinget kan være en pådriver når det gjelder overordnet samepolitikk, men forholder seg ikke til enkeltvedtak i kommuner.

Mange av de skisserte tiltak er derfor å anse som tiltak som NSR kan initiere og påvirke til, og det vil påvirke evaluering av måloppnåelse for de enkelte tiltak.

Skole og utdanning

Barnehage

Norske Samers Riksforbund (NSR) sto i spissen for, og startet opp samisk barnehagedrift i Alta, Tana, Tromsø og Oslo. Barnehagene i Alta og Tana drives fortsatt av NSR. Barnehagen i Alta har høsten 2005 flyttet inn i nytt bygg og utvidet antallet barnehageplasser. Driften av de samiske barnehagene i Tromsø og Oslo er tatt over av de aktuelle bykommuner. Barnehagene i Tromsø og Oslo bygger nytt/utvider i løpet av 2006 og øker antallet avdelinger/barnehageplasser. I Sør-Varanger er det etablert en samisk avdeling i en barnehage og i Harstad gis det tilbud om morsmålstrener i barnehagen, i tillegg til en rekke andre steder. Barn har rett til 10 timer morsmålstrener i uken til samisktalende barn, der de ikke har tilbud i samisk barnehage.

De samiske barnehagene er en forutsetning for at samisktalende barn i byene skal utvikle seg som funksjonelt tospråklige individer og fortsette å snakke samisk. Kriterier for opptak i er at barna har samisk som hjemmespråk. I samiske barnehager er samisk dagligtale blant ansatte, barn og foreldre.

På Álttá Siida som er NSRs samiske barnehage i Alta er det en norsk-samisk avdeling hvor barn med foreldre som snakker norsk også får tilbud om plass. I noen samiske barnehager praktiseres det en inntakspolitikk hvor barn som kun har norsk hjemmespråk kan tas inn i den samiske barnehagen, men dette er ofte knyttet til små barn som enda ikke har begynt å snakke ordentlig. For disse barna blir det et mål at de i løpet av tiden i barnehagen lærer samisk språk. For barn med samisk som andrespråk vil det være behov for å etablere samisk andrespråksbarnehage/avdelinger på grunn av kulturtilhørighet og mulighet for å ta tilbake språket. Mange foreldre ønsker å gi sine barn den muligheten de ikke

fikk. I disse tilfeller blir kulturbegrepet viktig, og det blir viktig å gi en mulighet for å samles i en barnehage med samisk språk- og kulturfokus.

En stor utfordring kan være å få flest mulig som kvalifiserer til et tilbud om samisk barnehage melder sine behov. I byene kan der være store grupper som ikke melder sitt behov. En annen utfordring er hvilket samisk språk skal prioriteres – sør-, lule- eller nordsamisk. I de fleste tilfeller prioriteres nordsamisk i byene.

Det hersker med andre ord en betydelig differensieringsutfordring i forhold til de samiske barnehagene. Samiske barn har dermed et stort definert behov for tilrettelegging av barnehagetilbudene.

Tiltak NSR kan initiere til

- Fortsatt økning av antallet samiske barnehageplasser i byene.
- Opprettig av andrespråk/språkrevitaliseringsavdelinger.
- Informasjon om rettigheter og muligheter.
- Undersøkelser som kartlegge det reelle behovet for samisk i barnehage.
- Undersøkelser som ser på årsaker til at mange ikke melder sitt behov.
- Rekrutteringstiltak for at de som har krav på samisk i barnehagen eller behov for samisk i barnehage melder sine behov.

Tiltak Sametinget kan gjennomføre

- Forsatt særtilskudd til samiske barnehager i byene.
- Samiske barnehager i bykommunene som særskilt prioritert område for Sametingets prosjektmidler til samiske barnehager.
- Forsking på tospråklighetsutfordringer og differensiering i barnehager.
- Støtte fortsatt arbeid for å styrke foreldregruppens muligheter til samisk språkutvikling og et sterkt samarbeid mellom barnehage og hjem.
- Tiltak for å styrke de samiskspråklige minoritetenes stilling i barnehagene.

Fra grunnskole til videregående opplæring

Kunnskapsløftet vil bli innført i skoleåret 2007/2008 og er er 13-årig helhetlig utdanningsløp. I denne planen tas det utgangspunkt i Kunnskapsløftet og hvordan skoleverket blir organisert i årene framover. Begreper fra Kunnskapsløftet er tatt i bruk.

Det er etablert samiske klasser med undervisning på samisk i Oslo og Tromsø. Førstespråksundervisningen er stort sett samlet på en skole, mens andrespråksundervisning foregår på flere skoler i bykommunene, stort sett ved hjelp av omreisende timelærere. Enkelte bykommuner har gitt en skole ansvaret for koordinering av samiskundervisning, herunder arbeidsgiveransvar for samisklærere og ansvar for samisk skolebibilitek; Tromsø (Prestvannet skole), Oslo (Kampen skole), Alta og Trondheim (Huseby skole). I tillegg til er kunnskap om samisk kultur og identitetsarbeid viktig i bykommunene.

Bykommuner har organisert samiskundervisningen på ulike måter, men felles for alle byer er at antallet elever som har undervisning på eller i samisk øker. Det er for det meste nordsamisk, slik som i barnehagene. Det er også en utfordringer å få flest mulig som kvalifiserer til et tilbud om samisk opplæring til å melde sine behov. I byene kan det være store grupper som ikke melder sitt behov og ikke kjenner til rettigheter og muligheter.

Tiltak som NSR kan initiere til

- Støtte den samiske dimensjonen i de videregående skolene, også utenom de to statlige samiske videregående skolene.
- Jobbe for å sikre kommunale vedtak om å identifisere skoler som kan fungere som ressurskoler for samiskundervisningen, og som skaper arenaer for faglige nettverk for samisklærere og samiskelever.

- Etterspørre bedre informasjon om retten til samiskundervisning, og fordeler ved å ha samisk som fag (slipper nynorsk, kan søke om opptak på kvoter på høgschooler og universitetet).
- Etterspørre forbedret nettundervisning ved de videregående skolene som ikke kan tilby undervisning med lærer på skolen.
- Jobbe for at skolene, opplæringskontorene, næringslivet og NAV (Ny arbeids- og velferdsforvaltning) fremstår samlet som viktige arenaer for å gi innsikt og gode tilbud for samisk ungdom.
- Markedsføre ideen om at det må bygges opp et nasjonalt opplæringskontor for duodjifaget, eller at prøvedriften ved opplæringskontoret for reindriftsfag i Nesseby blir permanent. For ungdom som ønsker opplæring innenfor eks. duodji må det kunne være mulighet for å ta kontakt med et opplæringskontor som har ansvar for faget.
- Jobbe politisk for at opplæringskontoret for reindriftsfag styrkes som ledd i at kontoret har nasjonalt ansvar for den samiske fag og yrkesopplæringen som hittil har hatt status som "små og verneverdige fag" i den videregående skolens fagstruktur.
- Arbeide for at skoleeiere sørger for at det legges vekt på nye samiske kompetanse og opplæringsmål i fagplanene i implementeringen av nye fagplaner slik at lærere i de videregående skolene øker sin samiske kulturkunnskap i tråd med overordnede mål i den generelle delen av læreplanverket og i nye læreplaner.
- Sørge for at det blir en samisk stolpe i den nasjonale satsningen "Ungt entreprenørskap" slik at satsningen har samiske elev og studentbedrifter som en del av arbeidsfeltet sammen med skolene.
- Sørge for at ungdomsgarantien vil bli fulgt opp. Det innebærer retten til arbeid eller utdanning.

Tiltak som Sametinget kan prioritere

- Videreutvikle og støtte de samiske klassene som har samisk som undervisningsspråk.
- Initiere til forskning omkring de samiske klassenes innhold, funksjon og betydning.
- Sikre integrering av samiske tema i alle øvrige fag i skoleverket.
- Gjennomføre et samisk læremiddelløft også for fag i den videregående strukturen.
- Forhandle med fagbokforlag for å sikre samiske dimensjoner i nasjonal læremiddelutvikling.
- Finansierte og stimulere til grenseoverskridende fagsamarbeid i samiske yrkesfag.
- Sikre at den samiske fagplanen i Kunnskapsløftet er kvalitativ god, fordi dette er særdeles viktig for ungdom i byene og deres mulighet for en samisk identitetsutvikling.
- Sørge for at Kunnskapsløftet innebærer muligheter for å få inn samisk næring og kultur i undervisningen over hele landet, også i byene.
- Initiere til økonomiske virkemidler for skoletur, utveksling, hospitering, arbeidsuke med mer på sted/arbeidsplass med samisk som dagligspråk, eller samisk arbeidsplass for å få et bedre grunnlag for å identifisere seg med samisk kultur – herunder reindrift.
- Tilskudd til å bygge opp samisk mediatek og bibliotek.
- Elevstipend for å ta samisk kulturkunnskap.
- Nye fagtilbud som blant annet "Programfag for valg" og eventuelle fagtilbud som omhandler karriereplanlegging må ha mulighet for samisk innhold også utenfor det samiske forvaltningsområdet. Sametinget må gjennom samarbeidsavtaler og i direkte kontakt med skoleeiere sikre at det gis fagtilbud på det samiske feltet også for samiske elever i byene.

- I arbeid med å finne nye læringsarenaer må skolene innlede partnerskap med samiske arbeidsfelt - herunder reindrift, duodji og kombinasjonsnæringer med videre- og dette må sikres gjennom at Sametinget og Utdanningsdirektoratet har gode overordnede partnerskapsavtaler med samiske næringsorganisasjoner (for eksempel Norges Reindriftssamers Landsforbund, duodjiorganisasjoner, bonde- og småbrukarlaget samt fiskerinæringen) og at det innføres målrettede økonomiske virkemidler.

Universitet og høgschooler

Enkelte utdanninger har kvoter for samiske søkere, enten de som oppfyller kriteriet for å kunne skrive seg inn i samemantallet eller kvoter for søkere med formell samiskkompetanse. Tromsø og Bergen har samiske studenforeninger.

Tiltak som NSR kan initiere til

- Arbeide for at Høgskolen i Finnmark og andre høgschooler tilbyr samisk språk som fag og samisk kulturkunnskap og andre samiskrelaterte fag.
- Evaluere og eventuelt revidere kvoteordninger tilpasset dagens behov.
- Avklare hvilke institusjoner som har ansvar for utdanning i samisk språk på høyere nivå, - og om det for eksempel kan etableres samisk språkfag i Trondheim.
- Sørge for at alle høyere utdanningsinstitusjoner som befinner seg i Sápmi gjennomfører systematisk arbeid for å bidra til kunnskapsutvikling om samiske forhold og at samiske perspektiver inkluderes i forskingen så langt som dette er mulig.

Tiltak Sametinget kan gjennomføre

- Stipender til ulike utdanninger.
- Organisasjonstilskudd til samiske studentforeninger.
- Forhandle frem forpliktende avtaler med alle de høyere utdanningsinstitusjonene i samiske områder om samisk forskning og utvikling.

Voksenopplæring

En forutsetning for at samisk språk skal føres videre til neste generasjon, er blant annet at foreldre behersker samisk skriftspråk. En stor del av samene har enten ikke lært samisk, eller ikke lært å skrive sitt eget morsmål. Det er behov for å styrke voksenopplæringen.

Tiltak som NSR kan initiere til

- NSR etablerer kontakt med VOX sentrene for å anspore til å øke sin kompetanse for å ivareta samiske voksnes behov for videre- og etterutdanning.
- NSR oppfordrer til at VOX initierer et arbeid for å sikre et programområde for samisk språk.
- Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet sammen med Sametinget setter i gang et større arbeid for å iverksette en samiskspråklig voksenopplæringsreform.
- Samisk studieforbund SOL tilføres økte midler til å utvikle samisk voksenopplæringsprogram.

Tiltak som Sametinget kan prioritere

- Stipend til voksne som tar samisk utdanning.
- Sørge for at alle høgskoler og universiteter gir tilbud om samisk begynneropplæring.
- Iverksette forskning og utvikling på feltet voksendidaktikk og språkopplæring.

Kultur og velferdstilbud

Samisk arkitektur og design

Tiltak som NSR kan intitiere til

- Kommuner, statlige etater i byen og andre offentlige etater bør bidra til å synliggjøre en samiske bosettingen og historien i området. Dette kan for eksempel gjøres ved å gi offentlige bygg og uterom en tydelig samisk arkitektur og design

Samiske arrangement i norske kulturinstitusjoner

Det er en positiv trend at etablerte norske kulturinstitusjoner i bykommunene i integrerer samiske tilbud i eksisterende tilbud, men det er fortsatt slik at samiske lag og foreninger står for mange samiske kulturarrangement i byene. Det er positivt og bør ikke være forbigående. Det vil fortsatt være naturlig at samiske organisasjoner står for en del av de samiske kulturarrangementene og det vil gavne de samiske organisasjonene/sameforeningene å søke flere høvelige samarbeidspartnere.

Tiltak som NSR kan intitiere til

- Bykommuner anbefales å ta ansvar for den årlige markeringen av 6. februar, for eksempel ved å sette ned egne komiteer, med eget budsjett, som koordinere markeringen av dagen.
- Bidra til å synliggjøre det samiske kirkelivet i bykommunene, og behovet for et aktivt samisk kirkeliv.
- At det gis kulturtilbud på samisk i de kommunale kulturskolene i byene.
- Sørge for at for eksempel samisk fortellertradisjon, musikk og kunst blir emner innenfor de kommunale kulturskolene.

- Å arbeide aktivt for at norske kulturinstitusjoner tilbyr samisk kunst og kultur som en del av sitt tilbud.
- Å sørge for at det etableres flere samisktalende arenaer i byene.
- Bidra til samiske kulturelle og sosiale arenaer.

Tiltak som Sametinget kan prioritere

- Prioritere støtte til samiske kulturtiltak i byene.
- Organisasjonstilskudd til samiske lag og foreninger i byene.
- Arbeide for at Norsk kulturråd og andre også tar ansvaret for utvikling av samisk kulturtilbud i sine støtteordninger, og ikke utelukkende overlater ansvaret til Sametinget.
- Økonomisk støtte til Beaivváš Sámi Teáhter, sydsamisk teater (Mo i Rana) og andre samiske amatørteatre som gjester byene.
- Sikre at samiske barneforestillinger, musikk, barnekunst og litteraturtilbud inngår i tilbudene som gis gjennom den kulturelle skolesekken.
- Bidra til at det etableres profesjonelt samisk barneteater ensemble i samarbeid med eksisterende teatermiljø.
- Økonomisk støtte til Samisk vinterfestival i Oslo slik at festivalen blir årlig

Samiske kulturhus

Samtidig som man arbeider aktivt med integrering av samiske tilbud i eksisterende kulturtilbud i byene, må man se på behovet for oppbygging av særskilte samiske institusjoner i byene – med for eksempel kontorfelleskap for samiske institusjoner i byene. Samisk Hus i Oslo er etablert som et kontorfelleskap, og Sámi Siida i Alta er etablert med Samisk barnehage og Samisk språksenter.

Det er behov for å etablere samiske kulturhus/møtesteder i flere byer. Det er et mål at de samiske husene i byene blir mer enn kontorfelleskap og det er opp til de enkelte miljø å avgjøre på hvilken måte det bør skje. Det er vanlig med flere planer. Man ser for seg kokemuligheter, plass til større arrangement, utsalg, bibliotek, duodjiverksted og utstillingslokaler. Dag- og kveldsåpen café med muligheter for inntjening, opplysningsvirksomhet etc, Det er også tanker om utearealer til lávvu/bålplass etc,

Ansvar for oppbygging av samiske kulturinstitusjoner i byene ligger i stor grad hos samiske lag og foreninger i byene og deres evne til formell etablering av en kulturinstitusjon –stiftelse, andelslag, aksjeselskap eller annen organisering. Aktuell bykommune, fylkeskommune og Sameting vil ha ansvaret for å legge til rette for at kulturinstitusjonen kan finansiere sin drift, - og leie/kjøp eller eventuell etablering av egen bygningsmasse.

Tiltak som NSR kan initiere til

- Initiere til formell etablering av samiske språk- og kultuser i byene.

Tiltak som Sametinget kan prioritere

- Prioritere driftsmidler til samiske hus i byene.

- Prioritere prosjektmidler til samiske prosjekt i byene.

Offentlige institusjoner og tjenestetilbud

Familie- og barnevernsinstitusjoner

Samisk kompetanse og flerkulturell forståelse er viktig i alle institusjoner, også i bykommunene. Det samiske står i fare for å forsvinne, hvis man ikke har en bevisst satsing.

Tiltak som NSR kan initiere til

- Initiere til kompetanseheving i barne- og familietjenesten slik at de kan ivareta barn og ungdom med samisk bakgrunn.
- Initiere til økt samarbeid med nasjonale samiske kompetansesenter – blant annet Samisk Nasjonalt Kompetansesenter – psykiatri og rus (SANKS) i Helse Finnmark HF.
- Sørg for at det etableres nasjonale sentre med samisk pedagogisk psykologisk tjeneste.

Rustiltak

Tiltak som NSR kan initiere til

- Initiere til kompetanseheving i rusmiddelomsorgen, både når det gjelder språk, kultur og forholdet til alternativ medisin.
- Initiere til økt samarbeid med Helse Finnmark og rustiltakene i samiske områder

Tiltak som Sametinget kan prioritere

- Prioritere rusområdet når det gjelder Sametingets helsemidler

Eldre samer i byene

Med økt tilflytting til byene og økt mobilitet i eldreomsorgen kan en se for seg et økende antall samisktalende og samiske eldre i byene.

Tiltak som NSR kan initiere til

- Initiere til at bykommuner gir et av bykommunens gamle- og sykehjem et særskilt ansvar i forhold til eldre samisktalende beboere - og eldre samisk beboere.
- Initiere til aktiv rekruttering av samisktalende pleiepersonell.
- Initiere til kulturaktiviteter - tradisjonell samisk mat, duodjiaktiviteter.
- Initiere til målrettet arbeid med kompetanseheving i forhold til samisk språk, flerkulturell forståelse og samisk kulturkunnskap.
- Anmode om at samiske lag og foreninger har et økt fokus på språklige og kulturelle tilbud til eldre samer i byene.

Tiltak som Sametinget kan prioritere

- Ta opp eldre sames behov med Helse- og sosialmyndigheter på nasjonalt nivå.

Næring og samiske arbeidsplasser i byene

Det er de samiske primærnæringene og arbeidsplasser i distriktene som hittil har fått mest oppmerksomhet i samepolitikken. Sametinget har for eksempel flyttet et avdelingskontor fra Tromsø by til Kåfjord kommune med distriktspolitiske argumenter. Samiske offentlige arbeidsplasser i byene er vel så viktige. Samisk næringsvirksomhet i byene er også aktuelt og kan være duodji, turisme, informasjonsvirksomhet, oversetter- og tolketjenester med mer.

Tiltak som NSR kan initiere til:

- Jobbe for å realisere gode innovasjonsmiljøer og strategier for samisk næringsutvikling i byene, blant annet å jobbe for å etablere et samisk gründersenter i en by.
- Jobbe mot næringsavdelingen i bykommunene for å sikre at samisk næringsutvikling settes på dagsordenen.

Tiltak som Sametinget kan prioritere

- Anspore til etablering av private samiske firma i byene.
- Arbeide for etablering av statlige samiske arbeidsplasser i byene.
- Lokalisere Sametingets stillinger/avdelinger til byene.

Strategiplan for sametingsperioden 2005-2009

Norske Samers Riksforbund (NSR) erkjenner at befolkningsgrunnlaget i byene er økende. Vi står ovenfor en dreining fra den gamle verden til den nye verden, hvor vi får større tettsteder, byer og bykommuner. Norske Samers Riksforbund (NSR) må gjennom NSRs sametingsgruppe legge til rette for et aktivt samisk språk, kultur og samfunnsliv i byene, med de virkemidler Sametinget rår over.